

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ У УЖИЦУ

Предмет: Извештај Комисије за оцену подобности предложене теме за израду докторске дисертације под називом *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* кандидата мр Јелене Жунић Цицварић.

Одлукама Наставно-научног већа Учитељског факултета у Ужицу број 07-9/1, од 5. 9. 2017. године и Стручног већа за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу број IV-02-826/33, од 13. 9. 2017. године, именовани смо за чланове Комисије за оцену подобности предложене теме и кандидата мр Јелене Жунић Цицварић.

Комисија у саставу:

1. др Зорица Цветановић, ванредни професор Учитељског факултета Универзитета у Београду, за ужу научну област *Методика наставе српског језика и књижевности*, председник;

2. др Виолета Јовановић, редовни професор Факултета педагошких наука у Јагодини Универзитета у Крагујевцу, за ужу научну област *Књижевност са методиком*, члан и

3. др Љиљана Костић, доцент Учитељског факултета у Ужицу Универзитета у Крагујевцу, за ужу научну област *Методика наставе српског језика и књижевности, Српски језик и књижевност*, члан,

на основу увида и анализе предложене документације, подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Биографија кандидата

Јелена Жунић Цицварић рођена је 1974. године у Ужицу. Основну и средњу школу завршила је у Ужицу. На Учитељском факултету у Ужицу дипломирала је 1997. године. Магистарску тезу под насловом *Игра као могућност подстицања креативности ученика IV разреда у настави српског језика и књижевности* одбранила је на Учитељском факултету у Врању Универзитета у Нишу 2010. године и стекла академски назив: магистар дидактичко-методичких наука.

Од 1998. до 2003. године радила је као учитељ у ОШ „Браћа Јечменица“ и ОШ „Нада Матић“ у Ужицу. У *Ужичком центру за права детета*, чији је оснивач, од 1998. године ангажована је на позицији директора програма. Власник је *Агенције за консултантске услуге у образовању*. Као стручни консултант сарађује са Песталоци дечјом фондацијом из Швајцарске од 2003. године, као и са Међународним центром Олоф Палме од 2009. Креирала је и координирала више од 60 пројеката који се баве правима детета у образовању.

Члан је: радне групе за израду Националне стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља, предвиђене акционим планом за Поглавље 23 преговора са Европском

унијом; радне групе Националног конвента Европске уније, платформе за учешће и праћење тока преговора о приступању ЕУ, за Поглавље 26 (култура и образовање); Националне коалиције за мониторинг права детета; Управног одбора Монтесори друштва Србије; Мреже организација за децу Србије (МОДС); Коалиције за мониторинг инклузивног образовања.

1.1. Књиге и приручници

1. Жунић-Цицварић, Јелена, Голић Ружић, Милена и Јовановић-Ђукић, Александра (2015). *Права детета у образовном систему: приручник за обуку запослених у образовању*. Ужице: Ужички центар за права детета. [УДК 37.035.1:341.231.14-053.2(497.11)(035); ISBN 978-86-904595-4-4; COBISS.SR-ID: 217713420].
2. Голић Ружић, Милена, Жунић-Цицварић, Јелена и Петровић, Марија (2015). *Права детета у образовном систему: приручник за наставнике за рад са децом виших разреда основне школе*. Ужице: Центар за права детета, [УДК 37.035.1:341.231.14-053.2(497.11)(035); ISBN 978-86-904595-3-7; COBISS.SR-ID: 217704716].
3. Вучковић-Шаховић, Невена, Жунић-Цицварић, Јелена, Цицварић, Радован, Врањешевећ, Јелена, и др. (2015). *Индикатори остварености права детета у образовању*. Ужице: Ужички центар за права детета. [УДК 37.014.5:341.231.14-053.2(497.11); ISBN 978-86-904595-2-0; COBISS.SR-ID: 217702412].
4. Жунић-Цицварић, Јелена, Стефановић, Саша и др. (2013). *Грађанско друштво за инклузивно образовање: извештај о резултатима праћења образовања по инклузивним принципима у установама образовног система*. Ниш: Друштво за развој деце и младих-отворени клуб. [УДК 376.1-056.26/36-053.2 (497.11)(047); ISBN: 978-86-913753-4-8; COBISS.SR-ID: 196591884].
5. Жунић-Цицварић, Јелена и Цицварић, Радован (2009). *Интеркултуралност*. Ужице: Ужички центар за права детета. [УДК 316.72(035) 342.7(035); COBISS.SR-ID 1024111263].
6. Жунић-Цицварић, Јелена и Цицварић, Радован (2009). *Насиље у школи*. Ужице: Ужички центар за права детета. [УДК 316.624-057.874(035); COBISS.SR-ID; 1024111519].
7. Жунић-Цицварић, Јелена, Стефановић, Јелена и др. (2004). *Без табуа – водич за младе кроз репродуктивно здравље*. Ужице: Ужички центар за права детета. [УДК 613.88-053.6(035); ISBN 8684757017; COBISS.SR-ID: 225734151].
8. Жунић-Цицварић, Јелена и Цицварић, Радован (2015). *Млади у превенцији дискриминације и насиља*. Ужице: Ужички центар за права детета.
9. Жунић-Цицварић, Јелена (2009). *Водич кроз савете родитеља*. Ужице: Ужички центар за права детета.
10. Жунић-Цицварић, Јелена (2007). *Водич кроз ученичке парламенте*. Ужице: Ужички центар за права детета.
11. Жунић-Цицварић, Јелена, Тодоровић, Зорица (2006). *Водич за родитеље*. Ужице: Ужички центар за права детета.

1.2. Научни и стручни радови

1. Жунић-Цицварић, Јелена (2003). *Experiences of the CRS Montessori Play School teachers*, Awakenings book, Beograd: Catholic Relief Services, 69–72.

2. Жунић-Цицварић, Јелена (2008). Практичне Монтеcори активности у функцији дечијег развоја. *Монтеcори програм примењен у раду код особа са сметњама у развоју*, зборник радова. Нови Сад: Монтеcори друштво Србије и Дом за децу и омладину, Ветерник, 27–36. [УДК 376105626/36 (082); ISBN 978-86-909505-9-1; COBISS.SR-ID 234521351].
3. Жунић-Цицварић, Јелена (2013). *Остваривање права детета на здравље и остваривање права детета на образовање*, Извештај о остварености права детета у Републици Србији из угла деце и младих. Београд: Центар за права детета. [ISBN 978-86-83109-55-5, COBISS.SR-ID196929804].
4. Бојовић, Жана, Жунић-Цицварић, Јелена и Павловић, Јелена (2014). Оснаживање савета родитеља у функцији осигурања квалитета рада у школи, *Педагогија*, LXIX, бр. 2/14, 244–250. [УДК-37.018.26 (497.11) 37.062; ISSN 0031-3807].
5. Цицварић, Радован, Жунић-Цицварић, Јелена (2016). Општи оквир остваривања права детета на образовање у Србији – између мита и стварности, Општи оквир за спровођење права детета у Србији и положај посебно осетљивих група деце. Београд: Центар за унапређење правних студија. [ISBN 978-86-7546-103-6 COBISS.SR-ID 226634252].

1.3. Ауторство и реализација акредитованих програма стручног усавршавања

- Права детета у образовању (каталoшки број 71), УЦПД.
- Индикатори остварености права детета у образовању (каталoшки број 32), УЦПД.
- Од предрасуда и стереотипа до дискриминације и насиља (каталoшки број 59), УЦПД.
- Примена ресурс пакета и приручника у образовању за права детета (каталoшки број 77), УЦПД.
- Примена Монтеcори материјала у реализацији инклузивних програма (каталoшки број 325), Монтеcори друштво Србије.
- Активизам деце и младих у школи (каталoшки број 20), УЦПД.
- Ученички парламенти (Педагошко друштво Србије).
- „Ни црно ни бело – програм за рад са децом/младима, против предрасуда, за толеранцију и интеркултуралност“ (каталoшки бој 46), ЦИП центар за интерактивну педагогију.

1.4. Излагања на научним и стручним конференцијама и скуповима

1. Савет родитеља општине/града – модел партиципације родитеља на локалном нивоу. *Укљученост родитеља у рад школа и предшколских установа*, МПНТР, ТЕМПУС, УЦПД, Београд, 12. мај 2017.
2. Establishing organization practice/operation based on the rights of the child / Specific approaches. Webinar, *The Network of Organizations for Children of Serbia* – MODS, 24. јануар 2017.
3. *Живети интеркултурало*. Панонија, Нови Сад, 15. децембар 2015.
4. Удружења грађана као пружаоци услуга у заједници. *Заједнице за децу – сарадња националних и локалних актера на успостављању мера и услуга за децу у заједници*, Агроинвест фондација, Покрајински завод за социјалну заштиту и Западнобалкански институт, Београд, 14. октобар 2014.

5. Приказ интеркултуралног образовања и образовања за права детета у средњим и основним школама у Србији. *Једнаке шансе у средњошколском образовању*, ЦИП центар за интерактивну педагогију, ПЦФ, Београд 3–4. децембар 2013.
6. Искуства у формирању Савета родитеља градова и општина. *Родитељске (интер)акције*, ЦИП центар за интерактивну педагогију, Београд, 14. септембра 2013.
7. Космички материјали у функцији развоја детета, приказ материјала „Животињско царство“, Монтезори школице „Змај“ из Ужица. *Монтезори педагогија у Србији*, Монтезори друштво Србије и Хрватске, ПУ „Наша Радост“, Центар за квалитетно образовање, Суботица, 19. јун 2009.
8. Монтезори практични материјали у функцији дечјег развоја. *Монтезори програм примењен у раду код особа са сметњама у развоју*, Дом за децу и омладину ометену у развоју, Ветерник и Монтезори друштво Србије, Нови Сад, октобар 2008.
9. Монтезори језички материјали, Особине Монтезори васпитача и како их развијати. *Монтезори педагогија*, Друштво педагога Србије, 7. октобар 2007.
10. Вртић као отворени систем – искуства из вртића Златиборског округа. *Изградња локалних капацитета за квалитетно предшколско образовање*, Центар за квалитетно образовање и Трокера, Ирска, Матарушка Бања, 18–20. март 2005.
11. Тријада: родитељ, васпитач и локална заједница као предуслов развоја предшколског образовања – приказ добрих пракси. *Изградња локалних капацитета за квалитетно предшколско образовање*, Центар за квалитетно образовање и Трокера, Ирска, Златибор, 12–14. март 2004.
12. Партиципација деце у Србији, од теорије ка пракси. *Едукативни системи у земљама Југоисточне Европе*, ЦРС, Праг, 23–26. септембар 2003.
13. Улога организација цивилног друштва у имплементацији Конвенције о правима детета. *Остваривање права детета у земљама Централноисточне Европе*, Министарство просвете Пољске, 19–22. новембар 1998.

1.5. Учесће у истраживачким пројектима

- *Мониторинг права детета у Србији*, (УЦПД, ЦПД, ЕУ, СЦН), 2009.
- *Развијање модела Дечјег центра и библиотека играчака у функцији подршке развоју детета и породици*, акционо истраживање, (SCF, УЦПД), 2001–2004.
- *Имплементација модела Дечји клубови и библиотеке играчака у основним школама*, акционо истраживање, (SCF), 2003–2005.
- *Адаптација Монтезори курикулума у Отворени југословенски Монтезори курикулум*, акционо истраживање, (CRS, УЦПД), 2001–2007.
- *Имплементација интеркултуралног образовања у основним школама, подршка ученицима и наставницима*, акционо истраживање, (ПЦФ, УЦПД, МПНТР), 2003–2011.
- *Образовање за права детета у основној школи*, акционо истраживање (УЦПД, ПЦФ, МПНТР), 2011–2016.
- *Стање права детета у Србији у оквиру процеса извештавања пред Комитетом за права детета* (радна група за образовање и партиципацију деце и младих), 2006–2007. и 2011–2014.
- *Мониторинг процеса остваривања инклузивног образовања у Србији*, (ОК), 2012–2014.

- *Мапирање и анализа протокола о интерсекторској сарадњи у заштити деце од злостављања и занемаривања на нивоу локалне самоуправе у Србији* (МОДС, УНИЦЕФ, SeConS-a), 2016–2017.

2. Наслов, предмет и хипотезе докторске дисертације

Кандидат мр Јелена Жунић Цицварић предложио је следећи наслов докторске дисертације: *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета.*

Предмет научног истраживања. Учење о правима детета није важно само као обавеза проистекла из потписивања и ратификације међународног документа, већ пре свега као пут остваривања васпитних циљева наставе. Права детета „један су од инструмената за остваривање васпитања деце, односно за остваривање неких васпитних циљева образовања” (Маринковић, 2004: 33). Концепт који нуди *Конвенција о правима детета* може да оствари важне социјализаторске и васпитне циљеве образовања дефинисане у законским и подзаконским актима. Образовање за права детета подразумева не само познавање садржаја *Конвенције*, већ изградњу вредности, ставова, вештина и понашања у духу *Конвенције о правима детета*. У складу са чланом 29, образовање за права детета поред образовне, има и васпитну компоненту. Школа наглашава образовну функцију, док је васпитна често занемарена, као, на пример, васпитне компоненте манифестоване кроз социјалне способности, способност за сарадњу, толеранцију, прихватање различитости, ненасилно решавање конфликта, освешћивање и исказивање сопствених потреба, мишљења, као и усклађивање са другима, општа способност дијалога и слично, често занемарена (Маринковић, 2004).

Кандидат наглашава значај наставе српског језика у млађим разредима основне школе за остваривање васпитних циљева образовно-васпитног процеса. Учећи о правима, дете се подстиче за признавање принципа универзалности, независности и недељивости основних права и слобода; поштовање вредности, достојанства и слободе сваке индивидуе; прихватање владавине закона, трагање за правдом, препознавање једнакости и једнаког третмана у свету препуном различитости; признавање значаја мира, одсуства насиља и партиципативног и конструктивног решавања сукоба и проблема; веру у демократске принципе и вредновање активног грађанина; признавање плурализма у животу и друштву, поштовање страних култура и њиховог доприноса људском развоју; вредновање заједништва, сарадње, поверења, солидарности и борбе против расизма, предрасуда и дискриминације; активно деловање у погледу подршке принципу одрживог развоја као баланса између социјалног и економског развоја и заштите животне средине (Alred, 2006).

Кандидат истиче интердисциплинарност одабраног истраживачког проблема, са циљем да се са становишта методичког приступа испита постоји ли синергетско дејство области права детета и наставе српског језика, у коме обе досежу нови ниво у њиховом садржинском интегрисању. Испитиваће да ли настава српског језика може доприносити бољем разумевању права детета и вредности на којима се *Конвенција о правима детета* заснива, са једне стране и, са друге стране, да ли интегрисање садржаја наставе српског језика и садржаја о правима детета доприноси унапређивању квалитета наставе овог наставног предмета.

У свом образложењу теме, кандидат указује на: хуманистичке вредности концепта права детета; значај, компоненте, исходе и приступе образовању за права детета, са посебним акцентом на васпитну улогу наставе српског језика; облике, методе и технике

учења, као и потпорна средства у настави српског језика са аспекта права детета, те на основу тога као *проблем* истраживања истиче: *Образовање за права детета у настави српског језика у млађим разредима основне школе.*

У односу на дефинисани проблем истраживања, формулисан је следећи *предмет* истраживања: *могућност наставе српског језика у млађим разредима основне школе у образовању за права детета.*

Хипотезе докторске дисертације. Докторска дисертација заснована је на релевантним хипотезама.

Општа хипотеза гласи: Настава српског језика у млађим разредима основне школе у великој мери пружа могућности у образовању за права детета, али аутори наставног програма, аутори уџбеника и учитељи те могућности не користе у довољној мери и на адекватан начин.

Из опште хипотезе произилазе *посебне хипотезе*:

X1: Концепт права детета присутан је експлицитно и имплицитно у садржају програмских и ванпрограмских текстова у читанкама за млађе разреде основне школе.

X2: Поједини ликови у текстовима читанки за млађе разреде основне школе садрже типична/атипична лична својства која могу бити у функцији образовања за права детета.

X3: Концепт права детета присутан експлицитно и имплицитно у дидактичко-методичкој апаратури у читанкама за млађе разреде основне школе, приказан је на декларативном и функционалном нивоу.

X4: У дидактичко-методичкој апаратури у читанкама за млађе разреде основне школе не постоје предрасуде, стереотипи и дискриминација по било ком основу.

X5: У дидактичко-методичкој апаратури у читанкама за млађе разреде основне школе од фаза трансформативног дијалога у највећој мери присутне су *дескриптивна* и *фаза индивидуалног тумачења* у функцији образовања за права детета.

X6: У садржају илустрација у читанкама за млађе разреде основне школе не постоје предрасуде, стереотипи и дискриминација по било ком основу.

X7: Учитељи сматрају да је ученике млађег школског узраста о правима детета потребно образовати у настави српског језика.

X8: Учитељи перципирају књижевност као предметно подручје наставе српског језика у млађим разредима основне школе које у највећој мери омогућује образовање за права детета.

X9: Учитељи перципирају домаће задатке као елеменат наставе српског језика у млађим разредима основне школе, који у великој мери омогућује образовање за права детета.

X10: Учитељи перципирају литерарну, новинарску, драмску и библиотечку секцију као ваннаставне активности које у великој мери омогућују образовање за права детета.

X11: Учитељи перципирају *велики* сопствени допринос образовању за права детета у настави српског језика кроз предметно подручје *књижевност*, *мање* кроз наставу *граматике* и наставу *усменог и писменог изражавања*.

X 12: Учитељи у наставној пракси домаће задатке у мањој мери користе у образовању за права детета.

X13: Учитељи у наставној пракси у мањој мери користе литерарну, новинарску, драмску и библиотечку секцију као ваннаставне активности у образовању за права детета.

X14: Учитељи сматрају да су оспособљени у довољној мери за примену концепта образовања за права детета у настави српског језика.

X15: Учитељи сматрају да настава српског језика у млађим разредима основне школе има значајан потенцијал у остваривању циљева образовања дефинисаних *Конвенцијом о правима детета*.

X16: Учитељи сматрају да настава српског језика у млађим разредима основне школе има значајан потенцијал у функцији образовања за поједина права детета.

X17: Учитељи сматрају да су *неадекватни садржаји српског језика за интеграцију са правима детета и недовољно времена на часу* највеће тешкоће приликом образовања за права детета у настави српског језика у млађим разредима основне школе.

X18: У настави српског језика у млађим разредима основне школе учитељи у највећој мери примењују *дескриптивно и индивидуално тумачење* као фазе трансформативног дијалога у функцији образовања за права детета.

3. Подобност кандидата

Увидом у приложену документацију, Комисија је закључила да професионално ангажовање кандидата Јелене Жунић Цицварић, након завршених основних студија на Учитељском факултету у Ужицу Универзитета у Крагујевцу, карактерише континуирано интересовање за теорију и праксу образовно-васпитног рада и стручно усавршавање у различитим областима васпитања и образовања, а нарочито у области истраживања права детета.

Кандидат је током свог досадашњег рада, у коауторству објавио једну књигу и 10 приручника и водича; затим, 5 научних и стручних радова; излагала је на 13 стручних и научних конференција и скупова. У објављеним радовима и излагањима на конференцијама бави се питањима уско везаним за људска права и права детета, као и оснаживањем деце у различитим контекстима интерперсоналне и интеркултуралне комуникације. Јелена Жунић Цицварић развијала је, координирала и/или учествовала у реализацији 9 истраживачких пројеката, који се баве интеркултуралношћу, инклузивним образовањем и другим проблемима везаним за могућност унапређивања образовања за права детета. Као аутор или реализатор учествовала је на 8 акредитованих програма стручног усавршавања запослених у образовању на републичком нивоу.

На основу претходно наведеног, Комисија процењује да је целокупно научно, стручно и професионално ангажовање Јелене Жунић Цицварић везано за научну област којом кандидат намерава да се бави у оквиру израде докторске дисертације и мишљења је да оствареним резултатима у досадашњем раду испуњава услове за израду докторске дисертације у области методике наставе српског језика и књижевности, под насловом *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета*.

4. Преглед стања у подручју истраживања

Теоријско разматрање одабраног проблема и планирано емпиријско истраживање кандидат заснива на анализи теорије и праксе образовања за права детета, која групише у три целине.

(1) Истраживања и приступи *образовању за права детета у школи*. Овај аспект проблема био је предмет научних истраживања у оквиру образовања о/за/кроз права детета у настави ППД-а (Маринковић, Пешикан, 1997; 2004); затим у контексту проучавања интеркултуралности, развоја интеркултуралних вештина и компетенција код деце, модела стручног усавршавања наставника за интеркултурално образовање, у оквиру пројеката Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду *Моделу стручног усавршавања наставника за интеркултурално васпитање и образовање и Европске димензије промена образовног система у Србији* (Гајић, 2006; 2007; 2008; 2009); али и као предмет бављења организација попут Нансен дијалог центра (истраживачки пројекат *Образовање за мир* изучава различите приступе у интеграцији мировних садржаја у наставне планове и програме) и Ужичког центра за права детета (акциона истраживања *Образовање за права детета и Интеркултурално образовање у Србији*).

У оквиру пројекта *Права детета у образовању* у неким основним школама у Србији покренуто је акционо истраживање у креирању и реализацији наставних садржаја и материјала на већ постојеће теме из наставних планова, које могу да се повежу са темом права детета. Кроз акционо истраживање у оквиру научно-истраживачког пројекта *Образовање за мир*, проучавани су редовни садржаји школског програма у функцији усвајања културе ненасилног решавања сукоба (Младеновић, 2013). Тестирана је могућност интегрисања мировних садржаја у садржаје наставних предмета који примарно немају за циљ усвајање вредности образовања за мир, пре свега српског језика и историје, али и уметничких предмета, физичког васпитања, природних наука.

Кандидат наводи истраживања везана за уџбеник у контексту образовања за права детета у школи, која представљају значајну област у оквиру ове целине. Испитивање улоге уџбеника у развоју интеркултуралних компетенција показује да уџбеници најчешће нуде знање о различитим културним групама, и то углавном преко површинских, најупадљивијих карактеристика тих група, док су у најмањој мери заступљене теме које указују на прожимање културних група и на њихове међусобне утицаје, као и теме које упућују ученике на разумевање перспективе других друштвених група и на заједничке (истраживачке) пројекте који подстичу узајамно разумевање и уважавање (Врањешевић, 2013). Испитивање могућности образовања за права детета путем инструктивних материјала и уџбеника за децу од 6 до 11 година у уџбенику ППД-а (Маринковић, 2004) показује да инструктивни материјали и уџбеници не користе довољно и на прави начин социјализаторске и васпитне потенцијале које садржи *Конвенција о правима детета*. Анализа природе уџбеника, његових карактеристика, места и функције показује да се кроз уџбеник може развијати концепт права детета, и то кроз његове садржаје, уграђене облике учења, стратегије и технике интелектуалног рада (Маринковић, Пешикан, 1998; Маринковић, 1999; 2003). Проучавајући демократске вредности у уџбенику ППД-а за четврти разред, њихово присуство и начин на који се промовишу (Маринковић, Пешикан, 1997), аутори закључују да су демократске вредности које се јављају у анализираном уџбенику сагласне са вредностима истакнутим у оперативном делу програма, али и да би аутори више пажње требало да посвете односу према различитостима.

(2) Истраживања која проучавају *факторе наставе српског језика* у функцији остваривања васпитних циљева. У оквиру ове целине кандидат наводи истраживања која се баве књижевношћу за децу са аспекта родне равноправности и политичке коректности (Стефановић, Гламочак, 2008), као и доприноса књижевности верском образовању деце у основној школи (Миловановић, 2012). Налази истраживања

васпитног утицаја књижевности за децу на развој социјално пожељног понашања ученика млађих разреда основне школе (Стојковић, 2014) показују да дела књижевности за децу имају добре могућности васпитног утицаја на ученике, који препознају социјално пожељне вредности изабраних текстова и показују изражену осетљивост за социјално пожељне поступке и понашања ликова из текстова.

Анализом уџбеника као фактора наставе, између осталог бави се истраживање *Демократија и људска права у основним школама: теорија и пракса*, са циљем испитивања начина и ефеката реализовања образовања за демократију у основним школама на националном нивоу (Батарело, Чулиг, Новак, Решковац, Спајић-Вркаш, 2010). Једна од препорука истраживања јесте увођење додатних садржаја образовања за демократију у постојеће обавезне предмете, што укључује и додатне садржаје у уџбеницима и приручницима за ове предмете. Проучавање интеркултуралности у читанкама српског језика за млађе разреде основне школе (Purić, 2016) показује да мали број књижевних текстова у анализираним читанкама доприноси развоју интеркултуралних компетенција везаних за учење у контексту четири стуба образовања за двадесет први век (UNESCO, 2006) и да, по мишљењу учитеља, интеркултуралности највише доприносе организација наставе, улога учитеља и читанке. Садржај читанки није довољан у изградњи интеркултуралних ставова и компетенција, а учитељ, као важан промотер и иницијатор интеркултуралног образовања, има задатак да садржаје уџбеника ставља у функцију интеркултуралног образовања и развоја интеркултуралних компетенција ученика.

Кандидат наводи радове аутора који проучавају књижевност за децу и читанке са аспекта родне равноправности и политичке коректности. Једно од истраживања реализованих у Србији које се бавило родном анализом читанки показује да су мушки ликови много заступљенији од женских, као и да су и једни и други приказани на стереотипан начин (Стефановић, Гламочак, 2008; Стефановић, 2016). Аутори закључују да српски језик нуди богате могућности за интегрисање родне перспективе у наставу, али се те могућности недовољно користе (Стефановић, 2016). Истраживање америчких аутора ишло је у смеру проучавања везе између права детета и књижевности за децу, и то: проучавањем наставе о људским правима у основној школи уз коришћење књижевног приступа (Farrdarling, Todres, 2013), затим, проучавањем могућности имплементације дечјих права широм света (Pricket, 2013), проучавањем књижевности за децу у смислу испитивања садржаја о дечјим правима, правима других, улози права у ширем смислу у демократском друштву (Higinbotham, 2013).

(3) Истраживања која се баве *оствареношћу* права детета у образовању. У оквиру ове групе кандидат наводи истраживања која се баве остваривањем појединих права у образовном систему: процена остварености партиципативних права у школи (Пешић, Томановић, 1999; Врањешевић, 2013; Краварушић, 2014); права детета на заштиту од насиља и занемаривања (Попадић, 2014; УНИЦЕФ 2008–2017; Испановић, 2017); права детета на заштиту од дискриминације (Канцеларија повереника за заштиту равноправности, 2015); истраживање ставова деце и младих о забрани дискриминације (Министарство рада и социјалне политике Републике Србије, 2009); оствареност права детета у образовању (Ужички центар за права детета, 2013); остваривање права детета у Републици Србији из угла деце и младих (Центар за права детета, 2013).

Предмет интересовања истраживача представљале су интеркултуралне компетенције наставника, у смислу осетљивости за разноврсност култура, способности за препознавање и коришћење културних разлика као једног од ресурса за учење (Berthoin-Anatal, Friedman, 2003; Гера, Мацура Миловановић, Ковачевић, 2010; Златковић, Петровић, 2016). Кандидат наводи и истраживања у којима је Бенетов

развојни модел интеркултуралне осетљивости (Bennett, 2004) коришћен као теоријски оквир за испитивање достигнутог нивоа развоја интеркултуралне осетљивости студената и наставника, као и за испитивање представа које наставници имају о културним разликама у образовном контексту (Leutwyler, Petrović, 2011; Leutwyler, Petrović, Mantel, 2012; 2013; 2014; Leutwyler, Jokić, Petrović, Zlatković, Erić, Dimitrijević, 2015).

Недовољна заступљеност истраживања која се баве образовањем за права детета у настави српског језика у млађим разредима основне школе мотивисали су кандидата да свеобухватније сагледа овај проблем са теоријског аспекта, затим да испита ставове учитеља о могућностима наставе српског језика у млађим разредима основне школе у образовању за права детета, као и да анализира садржај уџбеника у функцији образовања за права детета.

5. Значај и циљ истраживања са становишта актуелности у одређеној научној области

Истраживање проблема образовања за права детета у настави српског језика у млађим разредима основне школе актуелно је и значајно са научног, стручног и друштвеног аспекта.

Научни значај истраживања састоји се у чињеници да се на егзактан начин, уз примену одговарајуће научне методологије испитују могућности интегрисања садржаја о правима детета у наставу српског језика у млађим разредима основне школе. Добијени резултати послужиће као основа за даље моделовање методичких поступања, у циљу доприноса ефективнијем утицају наставе српског језика у образовању за права детета.

Резултати истраживања послужиће учитељима за унапређење наставне праксе, што представља стручни (практични) значај истраживања. У том смислу, ово истраживање може послужити и педагозима и психолозима, за оснаживање школских тимова (за превенцију насиља и дискриминације, за права детета и слично) и за мониторинг образовног процеса. Аутори уџбеника могу користити резултате истраживања у циљу повећања сензитивности и унапређивања перспективе права детета, како у текстовима, тако и у дидактичко-методичкој апаратури и илустрацијама.

Резултати истраживања могу бити од користи креаторима образовних политика, јер дају решење за уважавање препорука Комитета за права детета у вези са образовањем за права детета у образовном систему. Од креатора образовних политика би се очекивало да: (а) перспектива права детета и вредности на којима се заснива буду недвосмислено наведени међу циљевима и задацима наставног предмета српски језик; (б) садржај програма буде осетљив за права детета; (в) уџбеници за предмет српски језик буду осетљиви за права детета; (г) учитељи и наставници српског језика имају системске обуке на тему права детета; (д) постоји систем праћења и вредновања увођења перспективе права детета у наставу српског језика.

Као циљ истраживања кандидат поставља да се утврди да ли, у којој мери и на који начин, настава српског језика у млађим разредима основне школе може допринети образовању за права детета.

На основу постављеног циља, дефинише следеће задатке истраживања:

1. Испитати присуство и начин приказивања концепта права детета у садржају програмских и ванпрограмских текстова у читанкама за млађе разреде основне школе.

2. Анализирати начин приказивања ликова у текстовима читанки за млађе разреде основне школе у функцији образовања за права детета.
3. Испитати присуство, начин и ниво приказивања концепта права детета у дидактичко-методичкој апаратури у читанкама за млађе разреде основне школе.
4. Испитати постојање предрасуда, стереотипа и дискриминације по било ком основу у дидактичко-методичкој апаратури у читанкама за млађе разреде основне школе.
5. Анализирати нивое трансформативног дијалога у дидактичко-методичкој апаратури у читанкама за млађе разреде основне школе у функцији образовања за права детета.
6. Испитати постојање предрасуда, стереотипа и дискриминације по било ком основу у садржају илустрација у читанкама за млађе разреде основне школе.
7. Испитати ставове и мишљења учитеља о образовању за права детета у настави српског језика.
8. Испитати перцепцију учитеља о могућностима појединих предметних подручја наставе српског језика у функцији образовања за права детета.
9. Испитати перцепцију учитеља о могућностима примене домаћих задатака у функцији образовања за права детета.
10. Испитати перцепцију учитеља о могућностима појединих секција као ваннаставних активности у функцији образовања за права детета.
11. Испитати у којој мери учитељи у наставној пракси користе садржаје појединих предметних подручја у образовању за права детета.
12. Испитати у којој мери учитељи у наставној пракси користе домаће задатке у образовању за права детета.
13. Испитати у којој мери учитељи у наставној пракси користе секције као ваннаставне активности у образовању за права детета.
14. Испитати како учитељи перципирају сопствену оспособљеност за примену концепта образовања за права детета у настави српског језика.
15. Испитати перцепцију учитеља о потенцијалима наставе српског језика у остваривању циљева образовања дефинисаних Конвенцијом о правима детета.
16. Испитати перцепцију учитеља о потенцијалима наставе српског језика у млађим разредима основне школе у функцији образовања за поједина права детета.
17. Испитати мишљења учитеља о тешкоћама приликом образовања за права детета у настави српског језика у млађим разредима основне школе.
18. Испитати на који начин учитељи примењују трансформативни дијалог у настави српског језика у млађим разредима основне школе у функцији образовања за права детета.

Истраживање о могућностима интегрисања садржаја о правима детета у садржаје наставе српског језика у млађим разредима основне школе може представљати подстицај ауторима наставног програма, ауторима уџбеника и учитељима да могућности ове наставе у већој мери користе у образовању за права детета, а својим значајем и свеобухватношћу може постати важан елемент квалитета савремене наставе, што ће проширити и употпунити истраживачки репертоар Методике наставе српског језика и књижевности.

6. Веза са досадашњим истраживањима

Проблем образовања за права детета у новије време привлачи пажњу истраживача различитих усмерења и представља својеврстан друштвени феномен, који се рефлектује

у различитим социолошким и културолошким манифестацијама, бројним аспектима образовно-васпитног система, а све је видљивији и у свакодневном животу.

Специфичност и вредност истраживачког приступа кандидата Јелене Жунић Цицварић огледа се у интердисциплинарном повезивању релевантних резултата теоријских и емпиријских истраживања у области педагогије, психологије, методике наставе српског језика и књижевности, науке о књижевности и књижевности за децу, права, социологије, у домену образовања за права детета. У том смислу, одабрани проблем утемељен је на најновијим хуманистичким теоријама васпитања и образовања, теоријама развоја и учења, интердисциплинарном проучавању Конвенције о правима детета, базираном на савременим приступима образовању за права детета у школи, а нарочито у настави српског језика (корелацијско-интеграцијски приступ и техника трансформативног дијалога).

Полазећи од наведеног теоријског утемељења и ослањајући се на резултате досадашњих истраживања, кандидат је засновао теоријски оквир и методолошке основе за емпиријско истраживање, којима би требало да допринесе изучавању овог специфичног проблема, недовољно расветљеног у домену Методике наставе српског језика у млађим разредима основне школе.

7. Методе истраживања

Кандидат је прецизно и јасно, сходно постављеном циљу и задацима истраживања одабрао адекватне методе, технике и инструменте истраживања. Сложеност одабраног проблема упућује на потребу за истраживањем које има интердисциплинарни и мултидисциплинарни карактер. Друга основна карактеристика истраживања је да има теоријско-емпиријски карактер.

У истраживању се примењује *дескриптивно-аналитичка метода*.

Технике и поступци истраживања који ће бити примењени обухватају:

- теоријску анализу;
- анализу садржаја уџбеника и
- анкетирање.

Инструменти истраживања су:

- документационе листе и
- упитник за учитеље.

Узорак истраживања састоји се од:

- узорка *читанки* за млађе разреде основне школе, кога чини 12 читанки, по три читанке за сваки од млађих разреда основне школе, према *Каталогу уџбеника за основну школу одобрених за школску 2016/2017, 2017/2018. и 2018/2019. годину*;
- узорка *учитеља*, одабраног методом случајног избора, који су школске 2017/2018. године запослени у школама у Републици Србији.

Као зависне варијабле кандидат одређује мишљења и ставове учитеља. Независне варијабле су: *похађање обука о правима детета* (нумеричка, континуирана, регистрована, мерена на интервалном нивоу) и *стручна спрема* (основне академске студије или мастер студије).

У складу са дефинисаним проблемом истраживања, као и са одабраним методама и техникама, кандидат се определио за следеће статистичке поступке: израчунавање процента, фреквенција, аритметичке средине (M) и стандардне девијације (σ).

За утврђивање значајности разлике користиће се t-тест за независне узорке и анализу варијансе, за континуиране варијабле и Хи-квадрат тест (χ^2) за поређење категоријских варијабли (како у анализи садржаја, тако и у евалуацији упитника). Поузданост скала коришћених у истраживању биће мерена Кромбаховим алфа коефицијентом.

8. Очекивани резултати докторске дисертације

Очекује се да докторска дисертација *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* кандидата мр Јелене Жунић Цицварић допринесе додатном афирмисању проблема образовања за права детета у настави у млађим разредима основне школе и резултира новим сазнањима о могућности интегрисања садржаја о правима детета у наставу српског језика у млађим разредима основне школе, али и послужи као основа за даље моделовање методичких поступања, у циљу доприноса ефективнијем утицају наставе српског језика у образовању за права детета. То ће бити значајно како за унапређивање Методике наставе српског језика и књижевности у теоријском смислу, тако и за практично деловање учитеља као непосредних реализатора наставе.

У стручном (практичном) смислу, истраживање може унапредити праксу стручних служби у школи, у смислу оснаживања школских тимова за остваривање различитих циљева у вези са образовањем за права детета, као и за мониторинг и евалуацију образовног процеса. Може се очекивати да резултати докторске дисертације допринесу унапређењу квалитета уџбеника из предметног подручја *Књижевност*, у циљу повећања сензитивности и уважавања перспективе права детета.

Докторска дисертација би требало да укаже на тренутно стање наставне праксе, анализом садржаја уџбеника, затим да укаже на ставове учитеља у вези са овом проблематиком и, на крају, да отвори питање у којој мери настава српског језика у млађим разредима основне школе пружа могућности у образовању за права детета, у којој мери и на који начин се те могућности користе, као и да понуди одговор на то питање.

9. Оквирни садржај дисертације

Кандидат мр Јелена Жунић Цицварић предложила је следећу структуру дисертације:

Увод

I Теоријске основе

1. Хуманистичке вредности концепта права детета
 - 1.1. Развој представе о детету кроз историју
 - 1.2. Нова слика о детету у *Конвенцији о правима детета*
 - 1.3. Природа права и карактеристике *Конвенције о правима детета*
 - 1.4. Вредности *Конвенције* утемељене у теоријама развоја и учења
 - 1.5. Социјализаторска улога *Конвенције*
 - 1.7. Права детета и хуманистичко васпитање
 - 1.8. Циљеви образовања, контекст члана 29
2. Значај образовања за права детета у школи

- 2.1. образовање за права детета у образовно-васпитном систему кроз призму законских, подзаконских докумената
- 2.2. Компоненте и исходи образовања за права детета
- 2.3. Приступи образовању за права детета
- 2.4. Корелацијско-интеграцијски приступ образовању за права детета у настави српског језика
- 2.5. Интеркултурално образовање као део програма о правима детета
- 2.6. Скривени курикулум
3. Васпитна улога наставе српског језика
 - 3.1. Васпитни циљеви и задаци наставе српског језика
 - 3.2. Настава књижевности као подстицај у васпитању деце
 - 3.3. Приказ васпитне улоге књижевности за децу
4. Књижевност за децу из перспективе права детета
 - 4.1. Право на недискриминацију (на основу личног својства - пол), полни и родни стереотипи
 - 4.2. Право на недискриминацију, на основу личног својства – инвалидитет, физичка својства, национална, социјална припадност – примери стереотипа према различитостима у књижевности за децу
 - 4.3. Насиље, злостављање и занемаривање у књижевности за децу и право на заштиту од непримереног садржаја
 - 4.4. Право на заштиту деце у ратним сукобима
 - 4.5. Право на удруживање и окупљање, пример у романима о децјим дружинама
5. Облици, методе, технике учења у настави српског језика из угла права детета
 - 5.1. Облици учења у настави књижевности
 - 5.2. Методички приступи у настави српског језика
 - 5.3. Рецепција књижевног дела
 - 5.4. Техника трансформативног дијалога у функцији образовања за права детета у настави српског језика
6. Потпорна средства наставе српског језика у образовању за права детета
 - 6.1. Уџбеници/читанке, приручници
 - 6.2. Дидактичко-методичка апаратура
 - 6.3. Илустрације у уџбеницима

II Методолошки оквир истраживања, анализа и интерпретација резултата

1. Досадашња истраживања
2. Проблем истраживања
3. Предмет истраживања
4. Значај истраживања
5. Циљ и задаци истраживања
6. Хипотезе истраживања
7. Варијабле истраживања
8. Методе, технике и инструменти истраживања
9. Организација и ток истраживања
10. Узорак истраживања
11. Обрада података
12. Анализа, интерпретација, дискусија о резултатима истраживања

III Примери образовања за права детета у настави српског језика

Закључна разматрања и препоруке

Библиографија

Прилози

10. Име ментора/коментора, са образложењем

Комисија предлаже Наставно-научном већу да ментор/коментор докторске дисертације *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* кандидата Јелене Жунић Цицварић буду др Далиборка Пурић и др Снежана Маринковић, професори Учитељског факултета у Ужицу Универзитета у Крагујевцу.

Доц. др Далиборка Пурић, доцент на Учитељском факултету у Ужицу, докторирала је на Учитељском факултету Универзитета у Београду, магистрирала на Учитељском факултету у Врању Универзитета у Нишу, дипломирала на Учитељском факултету у Ужицу Универзитета у Крагујевцу. Докторирала је у области методике наставе српског језика и књижевности, на теми *Доживљавање, разумевање и тумачење књижевног дела у млађим разредима основне школе*, а магистрирала такође у области методике наставе српског језика и књижевности, на теми *Унапређивање неких аспеката квалитета читања у млађим разредима основне школе*. Учествовала је на великом броју међународних и националних научних конференција у области методике наставе српског језика и књижевности. Објавила је две монографије, више десетина научних и стручних радова, практикум за студенте, више уџбеника за основну школу.

На Учитељском факултету у Ужицу, на основним студијама предаје *Методику наставе српског језика и књижевности I*, *Методику наставе српског језика и књижевности II*, *Методику развоја говора I*, *Методику развоја говора II* и *Лепо писање*, а на мастер студијама, *Савремене токове методике наставе српског језика и књижевности* и *Савремене токове методике развоја говора*.

Била је члан комисије у изради једне докторске дисертације из области Методике наставе српског језика и књижевности и ментор и члан комисије за оцену и одбрану више мастер радова из Методике наставе српског језика и књижевности.

Проф. др Снежана Маринковић, редовни професор на Учитељском факултету у Ужицу, докторирала је, магистрирала и дипломирала на Филозофском факултету Универзитета у Београду, група за педагогију. Докторирала је у области педагогије на теми *Могућности образовања за права детета путем инструктивних материјала и уџбеника за децу од 6 до 11 година*, а магистрирала у области педагогије на теми *Неке могућности за трансформацију дечијег вртића у отворени васпитни систем*.

Учествовала је на великом броју интернационалних и националних научних конференција и објавила више од 100 научних и стручних радова из области педагогије, дидактике и методике наставе природе и друштва. Аутор је три монографије националног значаја. Уредник је Зборника радова Учитељског факултета у Ужицу. Члан је редакције часописа *Настава и васпитање* у Београду од 2006. године. Члан је међународног удружења *The International Society for Cultural and Activity Research (ISCAR)*, затим Педагошког друштва Србије и експертске групе „Образовни форум“ која се бави проблемима образовања.

На Учитељском факултету у Ужицу, на основним студијама предаје *Методику наставе природе и друштва I*, *Методику упознавања околине 2*, *Предшколску педагогију*; на мастер студијама, *Савремене токове методике наставе природе и друштва*, *Евалуацију садржајних основа природе и друштва*, *Савремене токове методике упознавања околине* и *Садржајне и сазнајне основе природе и друштва*; а на докторским студијама *Теоријско-емпиријске проблеме методике наставе природе и друштва* и *Израду и евалуацију пројекта дисертације у области методике наставе природе и друштва*.

Била је ментор у изради једне докторске дисертације из области Методике наставе природе и друштва и члан комисија за оцену и одбрану великог броја специјалистичких, магистарских и мастер радова, као и докторских дисертација из Педагогије и Методике наставе природе и друштва на универзитетима у Србији и земљама у окружењу.

11. Научна област дисертације

Дисертација *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета* припада подручју дидактичко-методичких наука. Ужа научна област дисертације је *методика наставе српског језика и књижевности*.

12. Научна област чланова Комисије

Научна област чланова Комисије је Методика наставе српског језика и књижевности, Књижевност са методиком и Књижевност:

1. др Зорица Цветановић, ванредни професор Учитељског факултета Универзитета у Београду, за ужу научну област *Методика наставе српског језика и књижевности*;

2. др Виолета Јовановић, редовни професор Факултета педагошких наука у Јагодини Универзитета у Крагујевцу, за ужу научну област *Књижевност са методиком*;

3. др Љиљана Костић, доцент Учитељског факултета у Ужицу Универзитета у Крагујевцу, за ужу научну област *Методика наставе српског језика и књижевности, српски језик и књижевност*.

ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

На основу увида у приложену Пријаву и претходно изнетих ставова Комисија доноси следеће закључке:

1. Кандидат мр Јелена Жунић Цицварић испуњава све формалне и суштинске услове предвиђене Законом о високом образовању, Правилником о пријави, изради и одбрани докторске дисертације Универзитета у Крагујевцу и Статутом Учитељског факултета у Ужицу Универзитета у Крагујевцу за израду докторске дисертације;

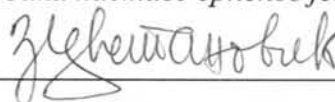
2. Предложена тема докторске дисертације је у научној области за коју је Учитељски факултет у Ужицу Универзитета у Крагујевцу матичан и представља значајну и оправдану област истраживања;

на основу којих предлаже Наставно-научном већу Факултета да се кандидату мр Јелени Жунић Цицварић одобри израда докторске дисертације под називом *Могућности наставе српског језика у образовању за права детета*.

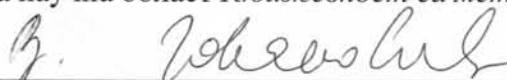
У Ужицу,
16. 10. 2017.

КОМИСИЈА

Др Зорица Цветановић,
ванредни професор Учитељског факултета Универзитета у Београду,
ужа научна област *Методика наставе српског језика и књижевности*

Др Виолета Јовановић,
редовни професор Факултета педагошких наука у Јагодини Универзитета у
Крагујевцу,
ужа научна област *Књижевност са методиком*

Др Љиљана Костић,
доцент Учитељског факултета у Ужицу Универзитета у Крагујевцу,
ужа научна област *Методика наставе српског језика и књижевности, Српски
језик и књижевност*